

Sphecidae-vangsten in Tienray (Limburg)

door

R. T. SIMON THOMAS

Farmacologisch Laboratorium, Universiteit van Amsterdam

Dankzij de welwillende medewerking van de N.V. Nederlandse Spoorwegen, District Z.O.-Nederland, werd het mogelijk een onderzoek in te stellen naar het gedrag van de bijenwolf, *Philanthus triangulum* (F.) (Sphecidae, Hymenoptera) op het terrein van de Spoorwegen in Tienray (Limburg) (SIMON THOMAS & SIMON THOMAS-HEIJMANS, 1973). Tijdens dit onderzoek werden ook enige faunistische gegevens over de Sphecidae en hun parasieten verkregen. De verzameldata vielen in 1971 in augustus, in 1972 in juni en juli en in 1973 in juli en augustus.

Het terrein bestaat uit onbegroeid zand tussen de verschillende sporen. Aan weerszijden van de rails staat veel hoog opgegroeid eikehakhout gemengd met enkele vuilbessen en berken. De bloeiende kruidachtige planten bestaan voornamelijk uit boerewormkruid (*Chrysanthemum vulgare* L.), wilgeroosje (*Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop.), sint janskruid (*Hypericum perforatum* L.), duizendblad (*Achillea millefolium* L.) en braam (*Rubus fruticosus* L.). Er komen nog vele andere soorten planten voor maar meestal slechts in enkele exemplaren: *Oenothera biennis* L., *Linaria vulgaris* Miller, *Euphorbia cyparissias* L., *Plantago lanceolata* L., *Sisymbrium officinale* (L.) Scop., *Sagina apetala* L., *Convolvulus arvensis* L., *Erodium cicutarium* (L.) L'Hérit., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medicus, *Vicia tenuifolia* Roth, *V. cracca* L., *Lathyrus tuberosus* L., *Polygonum persicaria* L. en *Galeopsis tetrahit* L. Deze opgave van bloeiende planten is vanzelfsprekend verre van volledig maar geeft wel de meest voorkomende soorten weer.

Hieronder volgt een lijst van de verzamelde soorten insecten voorzien van enkele notities. De geslachten *Oxybelus* (Sphecidae) en *Hedychrum* (Chrysididae) werden gedetermineerd door respectievelijk Mr. P. M. F. VERHOEFF en R. L. VEENENDAAL, waarvoor ik erg dankbaar ben.

SPHECIDAE

Ammophila sabulosa (L.) 1973 1 ♀.

Philanthus triangulum (F.) 1972 3 ♀ ♀, 1973 9 ♂ ♂, 78 ♀ ♀. De bijenwolf kwam vroeger algemeen in Nederland voor. Tijdens de koude zomers van 1960 tot en met 1968 verdween de soort, voor zover kan worden nagegaan, geheel uit Nederland. ZONDERWIJK (1971) ontdekte voor het eerst weer hollen van de bijenwolf en wel tussen de stenen van het goederenemplacement te Tienray. In 1971 werden in augustus ongeveer 200 hollen geteld. Met het gedragsonderzoek van de bijenwolf ter plaatse werd een begin gemaakt in 1972 (SIMON THOMAS & SIMON THOMAS-HEIJMANS, 1973). De populatie huisde voornamelijk op het goederenemplacement. Enkele hollen werden in de zandige stukken tussen de niet meer bereden rails gevonden. Ook in het fietspad langs de spoorbaan in de richting Lottum bevonden zich enige hollen. Bij de eerste inspectie in de zomer van 1973 bleek dat vrachtauto's en tractoren het zand van het goederenemplacement zeer

vast hadden gereden. De bijenwolf is erg plaatstrouw en zal zijn hol liefst gaan graven zo dicht mogelijk nabij de plaats waar hij voor het eerst uit de grond te voorschijn is gekomen. Daar er deze zomer slechts langs de rand van het goederen-emplacement een enkel hol van de bijenwolf voorkwam, kan gezegd worden dat praktisch geen enkele wesp van het vorige jaar boven de grond is kunnen komen. In de zomer van 1973 zat de grootste populatie tussen de rails op de onbegroeide zandige plekken. De populatie langs het fietspad had zich uitgebreid. De bijenwolf wordt door een aantal parasieten belaagd, maar in Tienray werd alleen het vliegje *Multogramma* sp. gezien.

Cerceris rybyensis (L.) 1972 3 ♂♂, 1 ♀.

Cerceris arenaria (L.) 1971 1 ♂, 3 ♀♀, 1972 17 ♂♂, 3 ♀♀, 1973 5 ♂♂, 14 ♀♀. Deze graafwesp kwam zeer algemeen voor op de onbegroeide zandige plekken van het geobserveerde areaal. De soort maakte ook vaak holen nabij of zelfs onder de rails, dit in tegenstelling tot de bijenwolf. *C. arenaria* werd sterk geparasiteerd door de goudwesp *Hedychrum nobile* Scopoli. De holen zijn in de regel moeilijk te vinden, daar er geen zand voor of rond de ingang blijft liggen.

Cerceris quinquefasciata (Rossi) 1971 1 ♂, 1973 3 ♂♂, 1 ♀.

Cerceris ruficornis (F.) 1972 1 ♀.

Alysson bimaculatus (Panzer) 1973 1 ♀.

Mellinus arvensis (L.) 1972 1 ♀.

Astata (A.) costai Piccioli 1972 1 ♂.

Tachysphex nitidus (Spinola) 1972 1 ♂, 1 ♀.

Miscophus bicolor Jurine 1972 1 ♀.

Trypoxylon attenuatum Smith 1972 1 ♀.

Psen (Mimumesa) atratinus (F. Mor.) 1971 1 ♂, 1 ♀, 1973 1 ♂, 1 ♀.

Psen (Mimesa) grandii Maidl 1972 3 ♂♂.

Psen (Mimesa) equestris (F.) 1971 1 ♀.

Psen (Mimesa) lutarius (F.) 1973 1 ♀.

Psenulus fuscipennis (Dahlbom) 1972 1 ♀.

Psenulus pallipes (Panzer) 1972 1 ♀.

Ectemnius (E.) nigrinus (Herrich-Schäffer) 1972 1 ♂.

Lestica (L.) subterranea (F.) 1972 8 ♀♀.

Lestica (L.) alata (Panzer) 1972 2 ♀♀.

Crabro cribarius (L.) 1971 2 ♀♀.

Crabro peltarius (Schreber) 1971 1 ♂, 1972 4 ♂♂, 6 ♀♀.

Crossocerus (Hoplocrabro) quadrimaculatus (F.) 1972 7 ♀♀.

Crossocerus (C.) varius Lepeletier & Brullé 1972 2 ♀♀.

Crossocerus (C.) wesmaeli (van der Linden) 1971 1 ♀.

Crossocerus (C.) elongatulus (van der Linden) 1972 3 ♂♂.

Crossocerus (C.) dentricus Herrich-Schäffer 1972 2 ♀♀.

Lindenius albilabris (F.) 1971 1 ♂, 1972 5 ♂♂, 3 ♀♀, 1973 4 ♀♀.

Lindenius subaeneus Lepeletier & Brullé 1971 1 ♀.

Lindenius panzeri (van der Linden) 1971 1 ♀, 1973 5 ♀♀.

Lindenius pygmaeus (van der Linden) 1971 4 ♂♂, 1972 38 ♂♂, 4 ♀♀,

1973 2 ♂♂, 2 ♀♀. In 1972 werden vele mannetjes op vaste plaatsen, die op territoria leken, aangetroffen.

Oxybelus bipunctatus Olivier 1972 48 ♂♂, 4 ♀♀, 1973 4 ♂♂, 4 ♀♀. Deze spieswesp is hier algemeen. In 1972 werden, evenals bij de vorige soort, vele mannetjes op vaste plaatsen, die op territoria leken, aangetroffen. In 1973 werden veel vrouwtjes gezien die met vliegen hun hollen binnen gingen.

Oxybelus uniglumis (L.) 1972 1 ♂, 2 ♀, 1973 1 ♂.

Oxybelus quatuordecimnotatus Jurine 1972 3 ♂♂, 1 ♀, 1973 2 ♂♂, 1 ♀.

CHRYSIDIDAE

Hedychrum nobile Scopoli 1971 1 ♀, 1972 14 ♂♂, 11 ♀♀, 1973 5 ♂♂, 24 ♀♀. Deze goudwesp parasiteert op *Cerceris arenaria* (L.) (BALTHASAR, 1954) die in dit gebied ook veel voorkomt.

Hedychrum gerstaeckeri Chevier 1972 1 ♀.

Hedychrum roseum Rossi 1972 2 ♀♀.

Hedychrum aureicolle niemellaei Linsenmaier 1973 1 ♀.

MUTILLIDAE

Smicromyrme rufipes (F.) 1971 7 ♀♀, 1972 6 ♂♂, 67 ♀♀, 1973 23 ♀♀. Deze mierwesp was in groten getale te vinden. Overal liepen de vrouwtjes op de onbegroeide zandgedeelten op zoek naar hollen van gastheren. BERLAND & BERNARD (1938) vermelden als voornaamste gastheer *Cerceris arenaria* (L.), een graafwesp die hier zeer algemeen voorkomt. Nooit drongen deze mierwespen de hollen van de bijenwolf binnen.

Myrmosa melanocephala F. 1972 1 ♂.

Summary

Thanks to the kind permission of the Dutch Railway Company collections could be made at the unused station of Tienray (S.E.-Netherlands) during the summer months from 1971 through 1973. Thirty-five species of Sphecidae and six species of parasites were collected. Three species [*Philanthus triangulum* (F.), *Cerceris arenaria* (L.), and *Oxybelus bipunctatus* Olivier] were very abundant in the sandy areas between the railways. Most insects were collected from the flowers of *Chrysanthemum vulgare* (L.), *Chamaenerion augustifolium* (L.) Scop., *Rubus fruticosus* L., *Hypericum perforatum* L., and *Achillea millefolium* L. Males of *Oxybelus bipunctatus* Olivier and *Lindenius pygmaeus* (van der Linden) were mostly found on fixed places, which looked like territoria.

Literatuur

- BALTHASAR, V., 1954. Zlatěny — Chrysoidea. *Fauna ČSR* 3: 123—125.
 BERLAND, L. & F. BERNARD, 1938. Hyménoptères vespiformes III (Cleptidae, Chrysididae, Trigonalidae). *Fauna de France* 34: 1—145.
 SIMON THOMAS, R. T. & A. M. J. SIMON THOMAS-HEIJMANS, 1973. Het voorkomen en gedrag van de bijenwolf in Nederland. *Levende Nat.* 76: 64—70.
 ZONDERWIJK, P., 1971. *Philanthus triangulum* Fabricius (Hym., Sphecidae). *Ent. Ber., Amst.* 31: 79.